

MATERIJALNO KRIVIČNO PRAVO

<https://doi.org/10.7251/CEST1625152J>

UDK. 343.85(4-672EY):[343.533:004.738.5

CYBER KRIMINAL I PRAVA DJECE U DIGITALNOM OKRUŽENJU: ANALIZA PRAVNOG OKVIRA EVROPSKE UNIJE

Prof. dr Ajna Jodanović

Vanredni profesor, Pravni fakultet, Univerzitet u Bihaću i Fakultet za Međunarodne odnose i diplomatiju, Sarajevska škola za nauku i tehnologiju (Sarajevo School of Science and Technology - SSST), ajna_x@hotmail.com

Prof. dr Marina M. Simović

Redovni profesor na Fakultetu pravnih nauka, Panevropski univerzitet Aperion i sekretar u Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, marina.simovic@gmail.com

Apstrakt: Razvoj digitalnih tehnologija donio je brojne prednosti, ali je istovremeno omogućio nove oblike kriminala u kojima učestvuju i maloljetnici, bilo kao počinioci ili kao žrtve. Cyber kriminal predstavlja jedan od najvećih izazova savremenog društva, a djeca su među najranjivijim kategorijama korisnika digitalnih tehnologija. Obzirom na brz razvoj interneta i povećanu digitalizaciju, maloljetnici su sve češće izloženi raznim vrstama online prijetnji, uključujući zlostavljanje, seksualnu eksploataciju, trgovinu ljudima i zloupotrebu ličnih podataka. Temeljni cilj istraživanja jeste analiza fenomena digitalnog kriminala među maloljetnicima u Evropskoj uniji (EU), s posebnim fokusom na pravne aspekte, prevenciju i odgovornost. Metodologija se oslanja na pravnu analizu direktiva i regulativa EU koje uređuju digitalni kriminal i prava maloljetnika, obzirom da Unija kroz svoje zakonodavne mehanizme nastoji osigurati sveobuhvatnu pravnu zaštitu djece u digitalnom okruženju. Međutim, i pored postojanja pravnih instrumenata poput Direktive 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog iskorištavanja djece, GDPR regulative i Akta o digitalnim uslugama (DSA), izazovi u implementaciji i međunarodnoj saradnji i dalje predstavljaju prepreku za efikasno suzbijanje ovih krivičnih djela. Ovaj rad analizira pravni okvir EU u oblasti cyber kriminala i prava djece, razmatra postojeće mehanizme zaštite i ukazuje na mogućnosti za poboljšanje zakonskih rješenja s ciljem kreiranja sigurnijeg digitalnog prostora za maloljetnike. Očekivani rezultati istraživanja ukazuju na potrebu za daljom harmonizacijom zakonodavstva u EU kada je riječ o digitalnom kriminalu među maloljetnicima, te jačanjem preventivnih strategija u školama i porodicima.

Ključne riječi: cyber kriminal, prava djece, digitalna sigurnost, EU, pravni okvir.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Razvoj savremenih digitalnih tehnologija donio je niz prednosti, ali istovremeno je otvorio vrata novim oblicima kriminala koji ugrožavaju sigurnost djece u digitalnom prostoru. Djeca su na internetu izložena raznim prijetnjama, uključujući neprikladan sadržaj, seksualno zlostavljanje, cyber-nasilje i

manipulaciju. Navedene pojave ne poznaju nacionalne granice, što dodatno otežava njihovo suzbijanje u okviru pojedinačnih pravnih sistema.

Djeca se na internetu često susreću sa štetnim i nezakonitim sadržajem, ponašanjem, kontaktima, te rizicima za potrošače. Digitalne usluge, od društvenih medija do interaktivnih igara, mogu djecu izložiti rizicima kao što su neprimjeren sadržaj, zlostavljanje, mamljenje, seksualno zlostavljanje ili radikalizacija.¹ Za veliku većinu nas, sama pomisao na povredu, zlostavljanje i iskorištavanje djece je u potpunosti neprihvatljiva. Ipak, ovi zločini nisu tako rijetki kako bismo željeli vjerovati. Svakog dana, veliki broj maloljetnika širom svijeta biva učesnicima cyber kriminala u kojem učestvuju bilo kao počinioci ili kao žrtve. Radi se fenomenu s kojim se nijedna država ne može samostalno suočiti. Savremene tehnologije omogućavaju počiniocima da brzo premještaju slike, videozapise i kontakte između različitih jurisdikcija, koristeći pravne praznine i anonimnost koju internet omogućava. Ovo istraživanje će pokazati da je uz primjenu pravnih mehanizama, od posebnog značaja međunarodna saradnja, ukoliko želimo imati šansu da spasimo žrtve, prekinemo kontinuirano viktimiziranje, te pronađemo i procesuiramo počinioce.²

Poštovanje ljudskih prava, uključujući prava djeteta, integralni je element vrijednosti na kojima se temelji Evropska unija (dalje: EU). Ta se prava moraju jednako poštovati na internetu i izvan njega. U digitalnom desetljeću svako dijete u Evropi zaslužuje napredovati u sigurnom digitalnom okruženju koje jača njegov položaj i biti dio globalne digitalne tranzicije.³ Povelja o osnovnim pravima Evropske unije ugrađuje u primarno pravo Unije širok spektar temeljnih prava koja uživaju građani i stanovnici EU. Ona je postala pravno obavezujuća stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona 1. decembra 2009. godine. Od potpisivanja Lisabonskog ugovora 2007. godine, zaštita ličnih podataka postala je temeljno pravo prema pravu EU. To znači da EU ima specifičnu pravnu osnovu za donošenje zakonodavstva koje osigurava zaštitu ovog temeljnog prava.

Tako je u članu 8. Povelje o osnovnim pravima EU propisano da svako u EU ima pravo na zaštitu ličnih podataka.⁴

¹ Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions a Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids (BIK+), COM/2022/212 final, str. 6.

² European Commission. We Protect Global Alliance to end child sexual exploitation online. Vidjeti: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/protecting-children-sexual-abuse/cooperation-against-child-sexual-abuse/we-protect-global-alliance-end-child-sexual-exploitation-online_en (14.02.2025.)

³ Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions a Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids (BIK+), COM/2022/212 final, str. 2.

⁴ Član 8. Povelje o osnovnim pravima Evropske unije se odnosi na zaštitu ličnih prava i u istom je propisano: "1. Svaka osoba ima pravo na zaštitu ličnih podataka koji se na nju odnose.; 2. Lični podaci moraju se obrađivati pošteno i koristiti u za to utvrđene svrhe i na

Evropska komisija je u okviru svoje vizije digitalne transformacije Evrope do 2030. predložila Evropsku deklaraciju o digitalnim pravima i načelima za digitalno desetljeće⁵, koja odražava vrijednosti EU, kao što su zaštita i jačanje položaja djece.⁶

U martu 2021. godine, Evropska komisija predstavila je viziju i pravce digitalne transformacije Evrope do 2030. godine. Ova vizija Digitalne decenije EU zasniva se na četiri ključna stuba: digitalnim vještinama, sigurnoj i održivoj digitalnoj infrastrukturi, digitalnoj transformaciji preduzeća i digitalizaciji javnih usluga. U središtu ovog procesa nalazi se želja da se osigura da digitalni svijet bude spreman za budućnost i da svima omogući pristup svim pogodnostima koje nudi. Kao dio širih konsultacija, u proces su uključena djeca, mladi, roditelji i staratelji, nastavnici i edukatori, kao i drugi relevantni akteri iz cijele EU, kako bi izrazili svoje prioritete u promociji, zaštiti, poštovanju i ostvarivanju prava djece i mladih u digitalnom okruženju.⁷

Evropska unija prepoznala je značaj pravne regulacije cyber kriminala, naročito u kontekstu zaštite maloljetnika. U tom smislu, EU je usvojila niz zakonodavnih instrumenata, kao što su Direktiva 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog iskorištavanja djece, Opća uredba o zaštiti podataka (GDPR) i Akt o digitalnim uslugama (DSA). Ove regulative nastoje obezbijediti mehanizme zaštite prava djece u digitalnom okruženju, omogućavajući efikasniju prevenciju i sankcionisanje zločina u digitalnom prostoru. Međutim, uprkos postojanju pravnih

osnovu pristanka osobe koje se tiču ili na nekoj drugoj zakonitoj osnovi. Svako ima pravo na pristup prikupljenim podacima o njemu i pravo na njihovo ispravljanje.; 3. Nadzor nad poštovanjem ovih pravila vrši nezavisni organ." Vidjeti: Charter of Fundamental Rights of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 4.

⁵ European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, OJ C 23, 23.1.2023.

⁶ U Komunikaciji Komisije „Digitalni kompas 2030.: evropski pristup za digitalno desetljeće” od 9. marta 2021. predstavljena je vizija digitalno transformirane Evrope do 2030. u skladu s evropskim vrijednostima. EU želi postati digitalno suverena u otvorenom i međupovezanom svijetu koji obuhvata osnažene građane i inovativna preduzeća u uključivom, prosperitetnom i održivom digitalnom društvu u kojem je čovjek na prvom mjestu. U zaključcima od 25. marta 2021. Evropsko vijeće naglasilo je važnost digitalne transformacije za rast, blagostanje, sigurnost i konkurentnost Unije, te za dobrobit naših društava. Evropsko vijeće prepoznalo je komunikaciju o Digitalnom kompasu kao važan korak prema mapiranju digitalnog razvoja Evrope za sljedeće desetljeće. Komisiju je pozvalo da iskoristi sve dostupne instrumente u području industrijske i trgovinske politike, te politike tržišnog natjecanja. Obzirom na te ciljeve i izazove Komisija je 26. januara 2022., kao nastavak na komunikaciju od 9. marta 2021., predložila Evropsku deklaraciju o digitalnim pravima i načelima za digitalno desetljeće. Vidjeti: Council of the EU. *Declaration on digital rights and principles: EU values and citizens at the centre of digital transformation*. Press release, 15 December 2022. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/15/declaration-on-digital-rights-and-principles-eu-values-and-citizens-at-the-centre-of-digital-transformation/> (14.02.2025.)

⁷ European Union. How to make Europe's Digital Decade fit for children and young people. Vidjeti: <https://better-internet-for-kids.europa.eu/en/bik/digital-decade> (14.02.2025.)

mehanizama, izazovi u njihovoj implementaciji i međunarodnoj koordinaciji i dalje predstavljaju značajan problem na praktičnom nivou. U radu će biti analizirani ključni pravni dokumenti koji regulišu oblast cyber kriminala u EU, te će se razmotriti načini unaprjeđenja postojećih mehanizama s ciljem kreiranja sigurnijeg digitalnog prostora za djecu i maloljetnike.

2. PRAVNI OKVIR EVROPSKE UNIJE O CYBER KRIMINALU I MALOLJETNICIMA

Cyber kriminal predstavlja značajan izazov za evropske krivičnopravne sisteme.⁸ Digitalizacija društva dovela je do porasta cyber kriminala, uključujući slučajeve u kojima su maloljetnici i počinioци i žrtve. EU nastoji da kroz zakonodavne mjere osigura odgovarajući pravni okvir za zaštitu maloljetnika u digitalnom okruženju. Ovaj rad analizira direktive i regulative EU koje regulišu cyber kriminal i zaštitu djece.

Evropska unija je uspostavila niz pravnih instrumenata s ciljem suprotstavljanja cyber kriminalu i osiguravanja zaštite djece u digitalnom okruženju. U nastavku rada ćemo analizirati glavne instrumente s ciljem jasnijeg pregleda postojećeg pravnog okvira na nivou Unije koji reguliše ovu oblast.

2.1. Direktiva 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog iskorištavanja djece i dečije pornografije

Direktiva 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog iskorištavanja djece i dečije pornografije definiše minimalne standarde za kriminalizaciju različitih oblika seksualnog iskorištavanja djece na internetu.⁹

U posljednjih nekoliko godina, digitalni kriminal je eksponencijalno porastao širom svijeta, uključujući Evropu. Djeca su zbog toga izložena ozbiljnim rizicima. Na zakonodavnom nivou, Evropska unija je usvojila Direktivu 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije djece, te dečije pornografije. Ova direktiva ima dvostruku ulogu: a) jačanje i harmonizaciju krivičnopravnih normi među 27 država članica EU, kako bi se unaprijedila borba protiv dečije pornografije; i b) povećanje pravne odgovornosti država u pogledu prevencije, sankcionisanja i zaštite djece od seksualne eksploatacije na internetu. Međutim, iako je Direktiva važan pravni instrument, mnoge države članice nisu

⁸ Calderoni, Francesco. (2010, December 1). The European legal framework on cybercrime: Striving for an effective implementation. *Crime Law and Social Change* 54 (5). str. 339-357. Doi: 10.1007/s10611-010-9261-6

⁹ Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA, OJ L 335, 17.12.2011, pp. 1–14.

uspjele da je implementiraju u predviđenom roku, čime je njena efikasnost u praksi značajno umanjena.¹⁰

Borba protiv seksualnog zlostavljanja djece, kako offline tako i online, jedno je od glavnih prioriteta na agendi Evropske unije i ključni cilj strategije EU sigurnosne unije za period 2020-2025. Evropska sigurnosna unija ima za cilj: a) osigurati da politika sigurnosti EU odražava promjenjiv pejzaž prijetnji; b) izgraditi dugoročnu i održivu otpornost; c) angažirati institucije i agencije EU, vlade, privatni sektor i pojedince u cjelokupnom društvenom pristupu; d) objediniti različite politike koje imaju direktan utjecaj na sigurnost.¹¹

Evropska komisija usvojila je strategiju EU za sigurnosnu uniju s ciljem zaštite svih građana EU i očuvanja evropskog načina života. Strategija obuhvata period od 2020. do 2025. godine i fokusira se na prioritetna područja u kojima EU može pomoći državama članicama u jačanju sigurnosti svih koji žive u Evropi, pri tome poštujući evropske vrijednosti i principe. Strategija definiše alate i mjere koje će se razvijati tokom pet godina kako bi se osigurala sigurnost u fizičkom i digitalnom okruženju. Sastoji se od četiri strateška prioriteta djelovanja na nivou EU i u velikoj mjeri se oslanja na rad agencija EU. Jedno od ključnih područja djelovanja u okviru strategije je upravo cyber sigurnost.¹²

Strategija predviđa osam konkretnih inicijativa i usmjerena je na tri ključna aspekta: efikasniji odgovor organa za provođenje zakona, bolju podršku žrtvama i unaprjeđenje preventivnih mjera. Ciljevi strategije uključuju: a) potpunu primjenu postojećih pravila (posebno Direktive 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece); b) osiguranje da zakoni EU omogućavaju efikasan odgovor; c) identifikaciju zakonodavnih praznina, najboljih praksi i prioriteta; d) jačanje napora u provođenju zakona na nacionalnom i EU nivou; e) omogućavanje državama EU da bolje zaštite djecu putem preventivnih mjera; f) uspostavljanje Evropskog centra za prevenciju i suzbijanje seksualnog zlostavljanja djece; g) mobilizaciju industrije kako bi se osigurala zaštita djece u njihovim proizvodima; h) poboljšanje globalne zaštite djece kroz saradnju više aktera.¹³ Ove inicijative uključuju identifikaciju preostalih praznina, jačanje odgovora pravosudnih organa, poboljšanje napora u prevenciji, uključivanje industrije i podršku međunarodnoj višeslojnoj saradnji.

¹⁰ Lirëza, L. & Koci, G. (2023). Child Cyberpornography in EU Countries: The Ways of Protecting Children's Integrity. *Perspectives of Law and Public Administration* 12 (2), pp. 235-236.

¹¹ European Commission. *European Security Union*. Vidjeti: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/european-security-union_en (18.02.2025.)

¹² *Ibidem*.

¹³ European Commission. What is the EU doing to protect children from sexual abuse?. Vidjeti: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/protecting-children-sexual-abuse/what-eu-doing-protect-children-sexual-abuse_en#what-can-you-do-to-join-the-fight-against-child-sexual-abuse (20.02.2025.)

U septembru 2021. godine, Komisija je pokrenula inicijativu REFIT za procjenu implementacije Direktive 2011/93/EU, identifikaciju zakonodavnih praznina, najboljih praksi i prioritetnih akcija na nivou EU, s ciljem pripreme prijedloga za reviziju direktive. Zajednički zakonodavni prioriteti za 2023-2024¹⁴, dogovoreni od strane Parlamenta, Vijeća i Komisije, uključivali su reviziju direktive i podnošenje prijedloga za regulativu koja bi postavila pravila za prevenciju i borbu protiv online seksualnog zlostavljanja djece. U tom kontekstu, Komisija je iznijela prvi prijedlog za privremenu regulativu koja bi postavila privremena pravila za tehnološke kompanije da dobrovoljno otkrivaju, prijavljuju i uklanjaju online materijale vezane za seksualno zlostavljanje djece, što je usvojeno od strane zakonodavaca. Naknadno, Komisija je podnijela drugi prijedlog, ovaj put za trajna pravila, koja bi zamijenila privremena. Ovaj prijedlog, ponovo u obliku regulative, obavezuje pružatelje usluga da otkrivaju materijale vezane za seksualno zlostavljanje djece na svojim uslugama, a zatim da ih uklone i prijave. Pružatelji usluga moraju procijeniti i ublažiti rizik od zloupotrebe svojih usluga, a poduzete mjere moraju biti proporcionalne tom riziku i podložne snažnim uvjetima i zaštitama. Predložena regulativa također predviđa osnivanje novog nezavisnog EU Centra za seksualno zlostavljanje djece (EUCSA) kako bi olakšala napore pružatelja usluga djelujući kao centar za stručnost. Međuinstucionalni pregovori o drugom prijedlogu tek trebaju početi. Očekujući usvajanje trajnih pravila, privremena su produžena do 3. aprila 2026. godine. U istom kontekstu, zakonodavci su usvojili prijedlog regulative za jačanje mandata Europol¹⁵, s ciljem omogućavanja podrške u kriminalnim istragama. Dana 6. februara 2024. godine, Komisija je predstavila prijedlog¹⁶ za reviziju Direktive 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece.

Dodatno, 23. aprila 2024. godine, Komisija je izdala Preporuku o integriranim sistemima zaštite djece kao dio strategije EU za prava djeteta iz 2021. godine¹⁷.

¹⁴ Joint Declaration on EU Legislative Priorities for 2023 and 2024 – Working document. Vidjeti: <https://www.consilium.europa.eu/media/60857/joint-declaration-2023-2024-working-document.pdf> (20.02.2025.)

¹⁵ Regulation (EU) 2022/991 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2022 amending Regulation (EU) 2016/794, as regards Europol's cooperation with private parties, the processing of personal data by Europol in support of criminal investigations, and Europol's role in research and innovation PE/8/2022/REV/1, OJ L 169, 27.6.2022.

¹⁶ Proposal for a Directive of the European parliament and of the council on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child sexual abuse material and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA (recast), COM/2024/60 final, Strasbourg, 6.2.2024.

¹⁷ Ovaj sveobuhvatni okvir politike EU usvojen je 2021. godine, s ciljem zaštite prava sve djece i osiguranja pristupa osnovnim uslugama za djecu u ranjivim situacijama. Evropska komisija je predložila niz mjera za: bolju zaštitu djece, osiguranje njihovih prava i stavljanje djece u središte politika EU. Mnoge od ovih mjera već su provedene. Strategija EU za prava djeteta i Evropska garancija za djecu razvijene su kroz opsežne konsultacije sa građanima, relevantnim dionicima i, što je najvažnije, sa više od 10.000 djece. Vidjeti: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental->

Preporuka naglašava potrebu za integrisanim (koordiniranim i multidisciplinarnim) pristupom zaštiti djece, što su podržali i Evropski parlament i Vijeće, posebno u Rezoluciji Parlamenta iz 2021. godine o pravima djece i Zaključcima Vijeća iz juna 2022. godine o istoj temi. U skladu s ključnim obavezama preuzetim u Strategiji EU o pravima djeteta 2020–2024, Preporuka zagovara: a) davanje prioriteta djeci u procesima donošenja odluka; b) podršku državama članicama u prilagođavanju sistema zaštite djece; c) uspostavu općeg okvira integrisanih sistema zaštite djece kroz sveobuhvatne nacionalne planove za suzbijanje nasilja nad djecom; d) unapređenje koordinacije i saradnje između različitih sektora i nadležnih organa; d) rješavanje sigurnosnih pitanja kako u online, tako i u offline okruženju; e) promociju mentalnog zdravlja djece, prevenciju vršnjačkog nasilja i bolju upotrebu postojećih alata i resursa EU za jačanje sistema zaštite djece.¹⁸ Preporuka je praćena komunikacijom i aneksom, koji sadrže pregled ključnog *acquisa* EU, politika i izvora finansiranja vezanih za zaštitu djece. Pored toga, objavljen je poziv za dostavu prijedloga, s posebnim fokusom na aktivnosti usmjerene ka operacionalizaciji integrisanih sistema zaštite djece. Prije donošenja Preporuke, Evropska komisija je provela javne konsultacije od 14. jula do 20. oktobra 2023. godine. Također, Preporuka se oslanja na input više od 1.000 djece kroz Platformu EU za učešće djece, kao i na mapiranje postojećih sistema zaštite djece u državama članicama koje je izradila Agencija za temeljna prava EU (FRA). U okviru Evropske komisije za period 2024–2029, zaštita prava djece ostaje ključan prioritet u nekoliko portfelja evropskih komesara, kao što je bio slučaj i u prethodnom mandatu. Komesar za međugeneracijsku pravednost, mlade, kulturu i sport, Glenn Micallef, bit će glavni komesar odgovoran za provođenje Strategije EU o pravima djeteta.¹⁹

2.2. Opšta uredba o zaštiti podataka (GDPR)

Opšta uredba o zaštiti podataka (General Data Protection Regulation - GDPR) iz 2018. godine, propisuje posebne mjere za zaštitu ličnih podataka maloljetnika i njihovu privatnost u digitalnom okruženju.²⁰

Pravo na privatnost je dio Evropske konvencije o ljudskim pravima iz 1950. godine, koja propisuje: „*Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog*

rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en
(22.02.2025.)

¹⁸ Commission Recommendation on integrated child protection systems In “Supporting people, strengthening our societies and our social model”. Vidjeti: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-new-push-for-european-democracy/file-integrated-child-protection-systems> (22.02.2025.)

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance), OJ L 119, 4.5.2016, pp. 1–88.

života, svog doma i svoje prepiske.” Na osnovu ovog načela, EU je kroz zakonodavstvo nastojala osigurati zaštitu ovog prava.²¹

Razvojem tehnologije i pojavom interneta, EU je prepoznala potrebu za savremenim mehanizmima zaštite. Stoga je 1995. godine donijeta Evropska direktiva o zaštiti podataka²², koja je postavila minimalne standarde zaštite privatnosti i sigurnosti podataka, na osnovu kojih su države članice usvojile vlastite zakone za implementaciju. Međutim, internet je ubrzano evoluirao u ono što danas predstavlja ogromnu platformu za prikupljanje podataka. Godine 1994. pojavila se prva internetska oglasna traka, 2000. godine većina finansijskih institucija nudila je usluge internetskog bankarstva, 2006. godine Facebook je postao dostupan javnosti, a 2011. godine korisnik Googlea tužio je kompaniju zbog skeniranja njegovih e-mailova. Samo dva mjeseca kasnije, Evropski nadzornik za zaštitu podataka istakao je potrebu za „sveobuhvatnim pristupom zaštiti ličnih podataka”, što je označilo početak rada na ažuriranju Direktive iz 1995. godine.

Nakon usvajanja u Evropskom parlamentu, Opća uredba o zaštiti podataka (GDPR) stupila je na snagu 2016. godine, a od 25. maja 2018. godine, sve organizacije bile su obavezne da usklade svoje poslovanje s novim pravilima. GDPR predstavlja najsveobuhvatniji zakon o privatnosti i sigurnosti podataka na svijetu. Iako ga je donijela EU njegova primjena nije ograničena samo na EU – odnosi se na sve organizacije, bez obzira na njihovu lokaciju, koje prikupljaju ili obrađuju podatke osoba koje se nalaze u EU. Uredba, koja je stupila na snagu 25. maja 2018. godine, predviđa stroge sankcije za one koji prekrše njene odredbe o privatnosti i sigurnosti, s kaznama koje mogu dostići desetine miliona eura. Kroz GDPR, Evropa jasno izražava svoj čvrst stav o zaštiti privatnosti i sigurnosti podataka, naročito u vremenu kada sve više ljudi svoje lične podatke povjerava cloud servisima, dok su hakerski napadi i zloupotrebe podataka postali svakodnevna pojava. Međutim, GDPR je obiman i složen propis, sa širokim dosegom, ali relativno malo specifičnih smjernica, što pridržavanje ove uredbe čini izazovnim, posebno za mala i srednja preduzeća – MSP (medium-sized enterprises - SMEs).²³

GDPR jasno definiše prava ispitanika, odnosno prava pojedinaca čiji se lični podaci obrađuju. Ova proširena prava omogućavaju pojedincima veću kontrolu nad njihovim podacima, uključujući: a) pravo na transparentne informacije o obradi podataka; b) pravo na pristup vlastitim podacima; c) pravo na ispravku netačnih podataka; d) pravo na brisanje podataka („pravo na zaborav”); e) pravo na prenosivost podataka; f) pravo na prigovor na obradu, uključujući profilisanje. Pored toga, GDPR propisuje obaveze za kontrolore podataka (subjekte koji su odgovorni

²¹ Vidjeti član 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima. Dostupno na: [https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG_\(26.02.2025.\)](https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG_(26.02.2025.))

²² Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, OJ L 281, 23.11.1995, pp. 31–50.

²³ What is GDPR, the EU’s new data protection law? Vidjeti: <https://gdpr.eu/what-is-gdpr/> (26.02.2025.)

za obradu podataka), među kojima je ključna obaveza osiguranja jasnih i lako dostupnih informacija o obradi podataka.²⁴

GDPR je ključni propis EU o zaštiti podataka, koji usklađuje prava na zaštitu podataka širom Evrope. Primjenjuje se na sve organizacije koje obrađuju lične podatke građana i stanovnika EU, bez obzira na njihovu geografsku lokaciju. Uredba je uspostavila mehanizam saradnje između nacionalnih tijela za zaštitu podataka, čime se osigurava dosljedna primjena GDPR-a u cijeloj EU. Istovremeno, omogućeno je da podnosilac žalbe može ostvariti svoja prava pred svojim nacionalnim tijelom za zaštitu podataka. U prekograničnim slučajevima, jedna nacionalna institucija preuzima ulogu vodećeg nadzornog tijela u istrazi, ali je obavezna da sarađuje s nadzornim tijelima drugih država članica.²⁵

Tako GDPR iz 2018. godine propisuje posebne mjere zaštite ličnih podataka maloljetnika u svome članu 8 naslovljenom: "Uvjeti za pristanak maloljetnika u vezi s ponudom usluga informacijskog društva". Ovaj član uređuje specifične uvjete za obradu ličnih podataka djece, posebno u kontekstu usluga društvenih mreža i drugih online usluga. Konkretno, ovaj član propisuje kada i kako djeca mogu dati validan pristanak za obradu svojih podataka u kontekstu digitalnih usluga, u smislu da maloljetnici koji nisu navršili 16 godina mogu davati pristanak za obradu svojih ličnih podataka samo ako su roditelji ili staratelji dali saglasnost za takvu obradu. Za države članice EU, može biti dopušteno da smanje ovu dobnu granicu na 13 godina, ali u svakom slučaju pristanak maloljetnika mora biti validan samo uz prethodnu saglasnost roditelja ili staratelja.²⁶

2.3. Strategija EU za bolji internet za djecu (BIK+)

Strategija EU za bolji internet za djecu (European strategy for a better internet for kids - BIK+) iz 2022. godine naglašava važnost zaštite djece od digitalnih prijetnji kroz pravne, obrazovne i tehničke mjere.²⁷

Digitalna agenda za Evropu ima za cilj digitalnu inkluziju svih građana Evrope. Djeca, međutim, imaju posebne potrebe i ranjivosti u digitalnom prostoru. Ipak, internet pruža i brojne prilike za djecu, uključujući pristup znanju,

²⁴ The general data protection regulation. Vidjeti:

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/data-protection-regulation/> (02.03.2025.)

²⁵ Council of the EU. Data protection: Council agrees position on GDPR enforcement rules. Press release, 13 June 2024. Vidjeti: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/13/data-protection-council-agrees-position-on-gdpr-enforcement-rules/> (02.03.2025.)

²⁶ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance), OJ L 119, 4.5.2016, pp. 37-38.

²⁷ Communication from the commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions a Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids (BIK+), COM/2022/212 final.

komunikaciju, razvoj vještina, te poboljšanje mogućnosti zapošljavanja i profesionalnog napretka. U skladu s Evropskim digitalnim principima, Evropska komisija je 11. maja 2022. godine usvojila strategiju za bolji internet za djecu (BIK+), čiji je cilj osigurati da su djeca zaštićena, poštovana i osnažena na internetu tokom nove Digitalne decenije. Strategija, zajedno sa verzijom prilagođenom djeci, dostupna je na svim službenim jezicima EU. BIK+ strategija predstavlja digitalnu komponentu sveobuhvatne Strategije EU o pravima djeteta (RoC) iz 2021. godine. Oslanja se na prvu Evropsku strategiju za bolji internet za djecu (BIK), koja je usvojena 2012. godine, te je popraćena zbirkom relevantnih zakonskih propisa.²⁸

Tako je 2012. godina označila početak prve Evropske strategije za bolji internet za djecu (BIK). Ažurirana strategija BIK+, predstavljena u ovoj komunikaciji, dodatno će osigurati zaštitu, poštovanje i osnaživanje djece na internetu u okviru Digitalne decenije. Poštovanje ljudskih prava, uključujući prava djeteta, temeljna je vrijednost na kojoj je zasnovana Evropska unija. Ova prava moraju biti jednako zaštićena i poštovana kako u fizičkom, tako i u digitalnom okruženju. U okviru Digitalne decenije, svako dijete u Evropi zasluži sigurno i osnažujuće digitalno okruženje, te priliku da aktivno učestvuje u globalnoj digitalnoj tranziciji. Djeca sve mlađe dobi stvaraju sadržaj, igraju se i komuniciraju putem interneta, koristeći digitalne tehnologije za obrazovanje, zabavu, socijalne kontakte i društvenu participaciju. No, pri tome često dolaze u kontakt sa digitalnim sadržajima i uslugama koje nisu osmišljene s djecom na umu. Djeca i mladi ne predstavljaju jednoličnu, homogenu grupu – oni se razlikuju prema uzrastu, spolu, razvijajućim kapacitetima, kao i društvenom i ekonomskom kontekstu. Posebno ranjive kategorije djece, poput: djece s invaliditetom, djece iz manjinskih rasnih ili etničkih grupa, djece izbjeglica, djece smještene u sistemu alternativne brige, djece LGBTIQI+ zajednice i djece iz socio-ekonomski nepovoljnog okruženja, mogu se suočiti sa dodatnim izazovima u digitalnom okruženju.²⁹

Strategija EU za bolji internet za djecu (BIK+), 2022. (Better Internet for Kids Plus) je ključni dokument koji definira mjere i smjernice za zaštitu djece u digitalnom okruženju. Ova strategija se temelji na kombinaciji pravnih, obrazovnih i tehničkih mjera, s ciljem osiguravanja sigurnog i odgovornog korištenja interneta za djecu i maloljetnike.

U okviru strategije BIK+, vodeće inicijative Evropske godine mladih 2022., predlažu se mjere grupisane u tri stuba:

1. sigurna digitalna iskustva, s ciljem da se djecu zaštiti od štetnih i nezakonitih internetskih sadržaja, ponašanja, kontakata i korisničkih rizika,

²⁸ European Union. Better Internet for Kids. Vidjeti: <https://better-internet-for-kids.europa.eu/en/bik> (03.03.2025.)

²⁹ Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions a Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids (BIK+), COM/2022/212 final. Vidjeti: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2022:212:FIN> (03.03.2025.)

- te poveća njihova dobrobit na internetu stvaranjem sigurnog i dobro primjerenog digitalnog okruženja prema najboljim interesima djece;
2. digitalno osnaživanje, kako bi djeca stekla vještine i sposobnosti potrebne za donošenje svjesnih odluka, te kako bi se u internetskom okruženju mogla izraziti na siguran i odgovoran način;
 3. aktivno sudjelovanje, uvažavanjem djece dajući im mogućnost da utječu na digitalno okruženje te povećanjem broja aktivnosti pod dječjim vodstvom kako bi se potaknula inovativna i kreativna sigurna digitalna iskustva.³⁰

Strategija je sadržinski obiman dokument, ali kada govorimo o konkretnoj zaštiti djece od digitalnih prijetnji, ključni dio koji se odnosi na pravne, obrazovne i tehničke mjere je sadržan u različitim dijelovima, a temelji se na jačanju pravnih okvira za zaštitu djece, kao i provođenju pravno-obrazovnih inicijativa i zakonodavnih mjera koje omogućuju snažniju zaštitu djece online, kao i na razvoj sigurnih i pozitivnih online usluga s ciljem stvaranja sigurnih digitalnih prostora za djecu, gdje su implementirani specifični alati za zaštitu dječjih podataka i identiteta online, uz smanjenje rizika od online manipulacija, nasilja i drugih prijetnji.

2.4. Akt o digitalnim uslugama (The Digital Services Act – DSA)

Od 17. februara 2024. godine, pravila Akta o digitalnim uslugama (The Digital Services Act – DSA) primjenjuju se na sve digitalne platforme. Još od kraja augusta 2023. godine, ova pravila su se već odnosila na određene digitalne platforme koje imaju više od 45 miliona korisnika u EU (što čini 10% populacije EU), poznate kao Vrlo velike online platforme (Very large online platforms - VLOPs) i Vrlo veliki online pretraživači (Very large online search engines - VLOSEs). Akt o digitalnim uslugama (dalje: Akt) reguliše posrednike i digitalne platforme kao što su online tržišta, društvene mreže, platforme za dijeljenje sadržaja, trgovine aplikacijama, te platforme za online putovanja i smještaj. Njegov glavni cilj je sprječavanje nezakonitih i štetnih aktivnosti na internetu i suzbijanje dezinformacija. Osigurava sigurnost korisnika, štiti osnovna prava, te stvara pravedno i otvoreno digitalno okruženje.³¹

Akt dopunjuje Direktivu o elektronskoj trgovini od 8. juna 2000. godine (Direktiva 2000/31/EZ). Cilj Akta je modernizacija i usklađivanje nacionalnih

³⁰ Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions a Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids (BIK+), COM/2022/212 final, p. 9. Vidjeti: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2022:212:FIN> (04.03.2025.)

³¹ European Commission. The Digital Services Act. Vidjeti: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en (04.03.2025.)

zakonodavstava unutar jedinstvenog digitalnog tržišta, kao odgovor na rizike i izazove digitalne transformacije.³²

Po prvi put, inovativna pravila regulišu virtualni svijet. Akt ima za cilj da online platforme i digitalne usluge učini sigurnijim, pravednijim i jednostavnijim za korištenje. Posebno u pogledu mladih korisnika, Akt uspostavlja dodatne zaštitne mehanizme za njihovu sigurnost na društvenim mrežama, platformama za dijeljenje sadržaja i pretraživačima, te predstavlja veliki iskorak u rješavanju online rizika koji imaju stvarne posljedice u fizičkom svijetu. Novi alati omogućavaju korisnicima društvenih mreža bolju zaštitu njihovih prava, dok istovremeno postavljaju strožije nadzorne mehanizme za tehnološke gigante. Ovaj Zakon također uvodi vodeći okvir za upravljanje digitalnim rizicima, čime dodatno štiti i osnažuje djecu i maloljetnike.³³

Glavni cilj Akta jeste osigurati da digitalne usluge štite prava korisnika. Digitalni servisi moraju obezbijediti sigurno okruženje za sve i spriječiti širenje zabranjenog ili neprimjerenog sadržaja. Ovo se posebno odnosi na vrlo velike online platforme poput Instagrama, Snapchata, TikToka i YouTube-a.³⁴

U Aktu mjere zaštite djece i mladih su obuhvaćene u nekoliko ključnih odredbi. Akt se bavi pitanjem sigurnosti korisnika, a zaštita maloljetnika od štetnog sadržaja na internetu jedno je od njegovih glavnih ciljeva. Konkretnije, mjere koje se odnose na zaštitu djece i mladih posebno se odnose na zaštitu maloljetnika od štetnog sadržaja i regulaciju online platformi koje omogućavaju pristup maloljetnicima, kako bi se smanjili rizici od online zlostavljanja, predatora i drugih prijetnji. Mjere zaštite djece i mladih na internetu u Aktu uglavnom se odnose na obavezu platformi da spriječe pristup maloljetnika štetnom sadržaju, implementiraju sigurnosne mjere i age-verification alate, te obezbjede sigurnost podataka i privatnost maloljetnih korisnika.

Relevantni članovi se odnose na član 28. i član 35. Akta. Član 28. je naslovljen "Zaštita maloljetnika na internetu" i propisuje da pružaoci internetskih platformi dostupnih maloljetnicima uspostavljaju odgovarajuće i srazmjerne mjere kako bi osigurali visok nivo privatnosti, sigurnosti i zaštite maloljetnika na svojoj usluzi.³⁵ U članu 35. koji nosi naziv "Smanjenje rizika", predviđeno je da pružaoci vrlo velikih internetskih platformi i vrlo velikih internetskih tražilica uspostavljaju razumne, razmjerne i efikasne mjere za smanjenje rizika, prilagođene posebnim sistemskim

³² February 17 implementation of the Digital Services Act: what will change. Vidjeti: <https://entreprendre.service-public.fr/actualites/A16089?lang=en> (05.03.2025.)

³³ Families Europe. OPINION – Digital Services Act: New EU rules to protect and empower minors online. Vidjeti: <https://coface-eu.org/opinion-digital-services-act-new-eu-rules/> (05.03.2025.)

³⁴ Digital Services Act What does the new Digital Services Act bring for children?. Vidjeti: <https://www.klicksafe.eu/en/news/was-bringt-das-neue-digitale-dienste-gesetz-fuer-kinder> (05.03.2025.)

³⁵ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance), OJ L 277, 27.10.2022, p. 60.

rizicima s posebnim naglaskom na utjecaju takvih mjera na temeljna prava. Takve mjere mogu uključivati, ako je to primjenjivo: "poduzimanje ciljanih mjera za zaštitu prava djeteta, uključujući alate za provjeru dobi i alate za roditeljsku kontrolu, te alate kojima je cilj pomoći maloljetnicima da, prema potrebi, upozore na zlostavljanje ili da im se pruži podrška".³⁶

Zaključno, Akt koji je stupio na snagu 25. augusta 2023. godine, postavlja temelje za zaštitu prava djece u digitalnom okruženju. Uz osnovni princip Akta koji glasi: ono što je nezakonito u stvarnom svijetu mora biti nezakonito i u digitalnom prostoru, ovaj Akt se bavi ključnim aspektima sigurnosti djece na internetu, uključujući:

- a. Poštovanje prava djece - DSA se direktno poziva na Konvenciju o pravima djeteta i Opšti komentar br. 25, priznajući prava djece u digitalnom okruženju. Konvencija definiše dijete kao osobu mlađu od 18 godina, što znači da zakon obuhvata sve grupe djece.
- b. Hitno uklanjanje štetnog sadržaja - DSA nalaže brzo uklanjanje nezakonitog sadržaja koji ugrožava djecu, uključujući materijal koji prikazuje seksualno zlostavljanje djece, kao i nedozvoljeno dijeljenje privatnih slika. Platforme su obavezne da odmah reaguju, posebno nakon što su istraživanja pokazala široko rasprostranjen problem zloupotrebe dječjih slika na internetu.
- c. Obavezne procjene rizika - Vrlo velike online platforme sa preko 45 miliona aktivnih korisnika moraju godišnje provoditi procjene rizika kako bi: identifikovale potencijalne prijetnje privatnosti djece, slobodi izražavanja i osnovnim pravima, te osigurale fizičku i mentalnu dobrobit maloljetnika u digitalnom okruženju, uzimajući u obzir uticaj algoritama.
- d. Ograničenja ciljane reklame i upotrebe podataka djece - DSA zabranjuje ciljano oglašavanje prema djeci. Također, profilisanje koje koristi osjetljive podatke poput seksualne orijentacije ili vjerskih uvjerenja je strogo zabranjeno. Navedena pravila dodatno štite djecu od manipulativnih marketinških tehnika.³⁷
- e. Pojednostavljeni uslovi korištenja za djecu - Platforme koje su pretežno namijenjene maloljetnicima ili ih aktivno targetiraju moraju učiniti svoje uslove korištenja lako razumljivim. Cilj je osigurati da djeca nisu pasivni digitalni korisnici, već da budu osposobljena za sigurno kretanje u online prostoru.

³⁶ Član 35 (j) Zakona o digitalnim uslugama. Vidjeti: Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance), OJ L 277, 27.10.2022, p. 65.

³⁷ Can the EU's Digital Services Act Redefine Children's Right to Privacy? Vidjeti opširnije na: <https://medium.com/@oblv/can-the-eus-digital-services-act-redefine-children-s-right-to-privacy-42f48d164aa2> (06.03.2025.)

3. ZAKLJUČAK

Online iskustvo djece i mladih značajno se promijenilo u posljednjih nekoliko godina. Za većinu njih, primarni način pristupa internetu jeste putem pametnog telefona. Prema istraživanju Eurobarometra iz 2020. godine, čak 99% ispitanika uzrasta od 15 do 24 godine posjedovalo je lični mobilni telefon. Drugo istraživanje provedeno u Njemačkoj pokazalo je da je u 2020. godini: 7% djece uzrasta 6-7 godina imalo pametni telefon; 27% djece uzrasta 8-9 godina posjedovalo je vlastiti pametni telefon; te 54% djece uzrasta 10-11 godina bilo je vlasnik pametnog telefona. Također, primijećeno je da djeca sve ranije pristupaju internetu. Obzirom na činjenicu da digitalne tehnologije postaju sve važniji dio njihovog svakodnevnog života, mnoge aktivnosti, poput izrade domaćih zadataka, komunikacije s prijateljima, slušanja muzike i igranja igrice, sve češće se obavljaju isključivo online.³⁸

Jedna od najvećih prepreka u suzbijanju cyber kriminala proizlazi iz virtuelne prirode ovih krivičnih djela i neusklađenosti pravnih sistema različitih država. Počinioc i žrtva često se nalaze u različitim jurisdikcijama, a pravne definicije krivičnih djela mogu se razlikovati između država. Ova pravna nesaglasnost može dovesti do ozbiljnih problema: a) Država u kojoj se počinioc nalazi možda ne smatra određeno ponašanje krivičnim djelom, što onemogućava progon; b) Ako djelo jeste krivično djelo, ali nosi blage sankcije, kazna može biti ispod minimalnog praga potrebnog za međunarodnu pravosudnu saradnju; c) Neispunjavanje uslova dvostruke kriminalizacije (tj. da djelo bude kažnjivo u obje zemlje može spriječiti saradnju između država. Posebno u domenu cyber kriminala, preblage kazne ili pravna neujednačenost između država može imati teške posljedice. Počinioci mogu iskoristiti prednosti IKT tehnologija i usmjeriti svoje aktivnosti prema jurisdikcijama s blažim zakonima, ciljajući pritom najranjivije žrtve. Jedno od mogućih rješenja jeste usklađivanje nacionalnih zakonodavstava u vezi s kibernetičkim kriminalom. Harmonizacija pravnih okvira između evropskih država, kao i globalna pravna saradnja, može pružiti efikasne mehanizme za borbu protiv ovih krivičnih djela.³⁹

Budimpeštanska konvencija o kibernetičkom kriminalu iz 2001. godine⁴⁰ naglašava važnost međunarodne saradnje u borbi protiv digitalnog kriminala. Ova konvencija ima za cilj jačanje pravnih i tehničkih napora u suzbijanju kibernetičkog kriminala, s posebnim fokusom na zaštitu ranjivih grupa, uključujući djecu, od digitalnih prijetnji. Međutim, iako postoje međunarodni pravni okviri, postoji značajan jaz između pravnih normi i njihove praktične primjene u različitim

³⁸ Cyberbullying among young people: Laws and policies in selected Member States. Vidjeti: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762331/EPRS_BRI%282024%29762331_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

³⁹ Shkëmbi, A., & Sina, D. (2013, 1 of October.) Cybercrime in the Perspective of the European Legal Framework. *Mediterranean Journal of Social Sciences* 4(9), p. 328. doi: 10.5901/mjss.2013.v4n9p327

⁴⁰ Convention on Cybercrime, European Treaty Series - No. 185, Budapest, 23.11. 2001.

državama i regionima. Neke zemlje su razvile nacionalne zakone za zaštitu djece od digitalnog nasilja, uključujući: Opću uredbu o zaštiti podataka (GDPR) u Evropskoj uniji, koja, kako je analiza pokazala, pruža posebnu zaštitu dječijih digitalnih podataka. Ipak, međunarodna saradnja i koordinacija između država ostaju ključni za učinkovitu provedbu ovih zakona. Pored pravnih mjera, međunarodne organizacije, poput UNICEF-a (United Nations International Children's Emergency Fund), igraju vitalnu ulogu u podizanju svijesti o opasnostima digitalnog nasilja, implementaciji edukativnih programa za djecu i njihove porodice kako bi se poboljšala digitalna sigurnost, te zagovaranju naprednih tehnoloških rješenja za monitoring i suzbijanje cyber kriminala.⁴¹

Zaštita djece u digitalnom okruženju zahtijeva sveobuhvatan pravni i institucionalni pristup, koji će osigurati sigurnost maloljetnika na internetu i minimizirati rizike s kojima se susreću na svakodnevnom nivou. Analiza postojećeg pravnog okvira u ovoj oblasti na nivou Evropske unije je pokazala da je Unija kroz svoje pravne instrumente poput Direktive 2011/93/EU, GDPR-a i DSA-a napravila značajan iskorak u regulisanju cyber kriminala i zaštiti djece od digitalnih prijetnji. Međutim, i dalje postoje izazovi u implementaciji ovih propisa, posebno u pogledu međunarodne saradnje, razmjene podataka i usklađivanja kaznenih politika među državama članicama. Jedan od ključnih problema jeste neujednačenost kaznenih politika između država članica EU, što dodatno otežava sankcionisanje počinioaca koji se nalaze u različitim jurisdikcijama. Također, kako rezultati istraživanja pokazuju, potrebno je kontinuirano unaprjeđivati mehanizme prevencije, edukacije i podizanja svijesti među djecom, roditeljima i obrazovnim institucijama kako bi se osigurala veća digitalna sigurnost. Budući razvoj regulative u ovoj oblasti trebao bi biti usmjeren na jačanje međunarodne saradnje, poboljšanje implementacije postojećih zakona, te usvajanje novih tehničkih rješenja koja će omogućiti bolju prevenciju i otkrivanje cyber zločina nad djecom. Trebamo biti svjesni da se digitalni prostor stalno razvija, te da upravo iz tog razloga pravni okvir koji uređuje ovu oblast mora biti fleksibilan i prilagodljiv novim izazovima, kako bi u konačnici osigurao adekvatnu zaštitu djece u online svijetu.

Bibliografija

Naučni radovi:

- Calderoni, Francesco. (2010, December 1). The European legal framework on cybercrime: Striving for an effective implementation. *Crime Law and Social Change* 54 (5). pp. 339-357. Doi: 10.1007/s10611-010-9261-6
- Fatma Zohra Guermouche, F. Z. (2024, 17 of November). The International Legal Framework for Protecting Children from Cybercrimes: Cyberbullying as a Case Study. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)* 16 (4), pp. 1043-1053. Doi: 10.48047/intjecse/v16i4.102

⁴¹ Fatma Zohra Guermouche, F. Z. (2024, 17 of November). The International Legal Framework for Protecting Children from Cybercrimes: Cyberbullying as a Case Study. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)* 16 (4), p. 1044. Doi: 10.48047/intjecse/v16i4.102

- Lirëza, L. & Koci, G. (2023). Child Cyberpornography in EU Countries: The Ways of Protecting Children's Integrity. *Perspectives of Law and Public Administration* 12 (2), pp. 230-237.
- Shkëmbi, A., & Sina, D. (2013, 1 of October.) Cybercrime in the Perspective of the European Legal Framework. *Mediterranean Journal of Social Sciences* 4(9), pp. 328. Doi: 10.5901/mjss.2013.v4n9p327

Ugovori, propisi i ostali akti:

- Charter of Fundamental Rights of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, str. 391-407.
- Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions a Digital Decade for children and youth: the new European strategy for a better internet for kids (BIK+), COM/2022/212 final.
- Convention on Cybercrime, European Treaty Series - No. 185, Budapest, 23.11. 2001. European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade, OJ C 23, 23.1.2023, pp. 1-7.
- Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, OJ L 281, 23.11.1995, pp. 31-50.
- Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA, OJ L 119, 4.5.2016, pp. 89-13.
- European Convention on Human Rights, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG
- Proposal for a Directive of the European parliament and of the Council on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child sexual abuse material and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA (recast), COM/2024/60 final, Strasbourg, 6.2.2024.
- Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance), OJ L 119, 4.5.2016, pp. 37-38.
- Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance), OJ L 277, 27.10.2022, pp. 1-102.
- Regulation (EU) 2022/991 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2022 amending Regulation (EU) 2016/794, as regards Europol's cooperation with private parties, the processing of personal data by Europol in support of criminal investigations, and Europol's role in research and innovation PE/8/2022/REV/1, OJ L 169, 27.6.2022, pp. 1-42.

Izjave i saopštenja:

- Council of the EU. Data protection: Council agrees position on GDPR enforcement rules. Press release, 13 June 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/13/data-protection-council-agrees-position-on-gdpr-enforcement-rules/>
- Council of the EU. Declaration on digital rights and principles: EU values and citizens at the centre of digital transformation. Press release, 15 December 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/15/declaration-on-digital-rights-and-principles-eu-values-and-citizens-at-the-centre-of-digital-transformation/>

Internet izvori:

- Can the EU's Digital Services Act Redefine Children's Right to Privacy?, <https://medium.com/@obliv/can-the-eus-digital-services-act-redefine-children-s-right-to-privacy-42f48d164aa2>
- Cyberbullying among young people: Laws and policies in selected Member States, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762331/EPRS_BRI%282024%29762331_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Commission Recommendation on integrated child protection systems In "Supporting people, strengthening our societies and our social model", <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-new-push-for-european-democracy/file-integrated-child-protection-systems>
- Digital Services Act What does the new Digital Services Act bring for children?, <https://www.klicksafe.eu/en/news/was-bringt-das-neue-digitale-dienste-gesetz-fuer-kinder>
- February 17 implementation of the Digital Services Act: what will change, <https://entreprendre.service-public.fr/actualites/A16089?lang=en>
- Families Europe. OPINION – Digital Services Act: New EU rules to protect and empower minors online, <https://coface-eu.org/opinion-digital-services-act-new-eu-rules/>
- European Commission. European Security Union, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_en
- European Commission. The Digital Services Act, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en
- European Commission. We Protect Global Alliance to end child sexual exploitation online, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/protecting-children-sexual-abuse/cooperation-against-child-sexual-abuse/we-protect-global-alliance-end-child-sexual-exploitation-online_en
- European Commission. What is the EU doing to protect children from sexual abuse?, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/protecting-children-sexual-abuse/what-eu-doing-protect-children-sexual-abuse_en#what-can-you-do-to-join-the-fight-against-child-sexual-abuse
- European Union. Better Internet for Kids., <https://better-internet-for-kids.europa.eu/en/bik>
- European Union. How to make Europe's Digital Decade fit for children and young people, <https://better-internet-for-kids.europa.eu/en/bik/digital-decade>
- Joint Declaration on EU Legislative Priorities for 2023 and 2024 – Working document, <https://www.consilium.europa.eu/media/60857/joint-declaration-2023-2024-working-document.pdf>
- The general data protection regulation, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/data-protection-regulation/>
- What is GDPR, the EU's new data protection law?, <https://gdpr.eu/what-is-gdpr/>

CYBERCRIME AND CHILDREN'S RIGHTS IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: ANALYSIS OF THE EUROPEAN UNION'S LEGAL FRAMEWORK

Ajna Jodanović, PhD, Associate Professor

*Faculty of Law, University of Bihać and Faculty of International Relations & Diplomacy,
Sarajevo School of Science and Technology (SSST), ajna_x@hotmail.com*

Marina M. Simović, PhD, Full Professor

*Full Professor and Secretary in the Ombudsman for Children of the Republic of Srpska, Faculty
of Legal Sciences, Aperiion University in Banja Luka, marina.simovic@gmail.com*

Abstract: The development of digital technologies has brought numerous advantages, but it has also facilitated new forms of crime in which minors are involved, either as perpetrators or as victims. Cybercrime represents one of the greatest challenges of modern society, with children

being among the most vulnerable users of digital technologies. Given the rapid expansion of the internet and increasing digitalization, minors are increasingly exposed to various forms of online threats, including abuse, sexual exploitation, human trafficking, and misuse of personal data. The primary objective of this research is to analyze the phenomenon of digital crime among minors in the European Union (EU), with a particular focus on legal aspects, prevention, and accountability. The methodology is based on a legal analysis of EU directives and regulations governing digital crime and the rights of minors, as the Union seeks to ensure comprehensive legal protection for children in the digital environment through its legislative mechanisms. However, despite the existence of legal instruments such as Directive 2011/93/EU on combating the sexual exploitation of children, the General Data Protection Regulation (GDPR), and the Digital Services Act (DSA), challenges in implementation and international cooperation remain significant obstacles to effectively combating these criminal offenses. This paper examines the EU's legal framework on cybercrime and children's rights, assesses existing protection mechanisms, and highlights opportunities for improving legislative solutions to create a safer digital space for minors. The expected research findings emphasize the need for further harmonization of legislation within the EU concerning digital crime among minors, as well as the reinforcement of preventive strategies in schools and families.

Keywords: cybercrime, children's rights, digital security, EU, legal framework.